

ELŐSZÓ.

Az *Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége* 1943. június hó 5-én Székelykeresztúron tartott választmányi ülése elhatározta, hogy magyar nyelven kiadja egyházalapító mártirpüspökünk *Dávid Ferenc: De Dualitate c.* írt munkáját.

E kötet kiadására két gondolat serkentett. Egyfelől az a tény, hogy *Dávid Ferenc* munkái még ma sem juthatnak el a nagyközönség kezébe, s egyházunk által 1910-ben munkái kiadására megindított sorozat folytatás nélkül maradt; másfelől az a tudat, hogy még ma is vannak némelyek a tudomány berkeiben buvárkodók közül, akik felületességből, vagy felekezeti elfogultságból még mindig nem adják meg a tiszteletet egyházalapítónk emberi és reformátori munkájának, mely őt, mint magyar életünk egyik jelentős korszakalkotó munkását méltán megilletné.

*Dávid Ferenc*cel együtt elmondjuk, hogy „az mi lelkiismeretünknek az ő bizonyossága vigasztal minket, hogy az mi ellenségeink önmagokban megszegyenülnek, holott nem Istennek ígéivel, hanem szidalommal vetélkednek velünk és oly dolgokat hintegetnek felölünk, kiket még álmunkban sem láttunk, nemhogy tanítottunk volna...” s hisszük, hogy a művelt magyar társadalom számára az ő tanítása és utmutatása a mi „megújulásunk kútfeje”.

Köszönetet mondunk *Márkos Albert* ny. kolozsvári kollégiumi tanárnak a fordítás, *dr. Bodor András* kollégiumi tanárnak az átnézés munkájáért; *Benczédi Pál* teol. tanárnak a hozzáfűzött ismertetésért.

Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége választmánya nevében.

Kolozsvár, 1943. november hó 15.

FERENCZ JÓZSEF, titkár,

EKÁRT ANDOR, elnök.

Bevezető szavak

Az előszó röviden rámutat arra, hogy Dávid Ferenc munkáinak kiadására két szempontból van szükség. Egyik, hogy a nagy reformátor munkáit minél jobban és minél szélesebb körben megismerjük, másik, hogy helyesen ismerjük meg. Mindnyájunk által sajnálatosan tapasztalt tény, hogy Dávid Ferenc nagyszerű alakját, vértanúságot is vállaló kereszténységét némelyek ma sem értékelik úgy, ahogy kellene, sőt néha még a szombatosság vádjával is illetik. Nem elég, hogy régen a meg nem értő kor és árulás életfogytiglan tartó börtönre ítélte, hanem azt a méltatlan ítéletet fönn akarják tartani az idők végéig. Ezzel az igazságtalan ítélettel, mint koronatanú áll szemben Dávid Ferencnek igazi szelleme, a nagy magyar reformátor irodalmi hagyatéka s ezek közt nem utolsó helyen a „De Dualitate” című rövid mű, amely most Márkos Albert tanár fordításában magyar nyelven is napvilágot lát.

Ez a kis könyvecske *Defensio Francisci Davidis in negotio de non invocando Iesu Christo in precibus* című, Dávid halála után megjelent mű függelékében huzódik meg. Jakab Elek, Dávid Ferenc életírója ezt a művet nem tartotta a dévai vértanú művének s az unitárius egyháztörténetírás ezen az állásponton is maradt egészen dr. Borbély Istvánig, aki ennek a kis műnek a fontosságát nagyon kihangsúlyozta s éppen ebben találja meg azt a teológiai álláspontot, amely Dávidot Blandratától és Socinus Faustustól elválasztotta s amelyért holtig tartó fogságra ítélték. A művet természetesen a már elítélt Dávid Ferenc barátai adták ki, hogy megvédelmezzék az ő hittani álláspontját. Jellemző, hogy a legelső egyháztörténetíró, aki a művecske fontosságát felismerte és Jakab Elek álláspontjával szemben is Dávid Ferenc művének tartotta, a református Pokoly József volt,¹

¹ Prot. Szemle 1898. 28. 1.

aki különben valóságos torzképet festett az unitárius vallás e nagy vértanújáról.

Mindenesetre az előzmények után méltán vetődik föl az a kérdés: valóban Dávid Ferenc művének kell-e tekintenünk?

Ha a kérdést jól megvizsgáljuk, a „Kettősségről” szóló művet Dávid Ferenc szellemi termékének kell tartanunk azért, mert ennek az ebben kifejezett álláspontnak következnie kellett az előzményekből. Az unitárius mozgalom első idejében Dávid Ferenc is elfogadta azt az antitrinitárius tant, hogy Krisztust is az isteni nevezet megilleti. Élete utolsó napjaiban a Blandrata vádjaival szemben Dávid Ferenc felhozta, hogy Jézus valóságos ember voltáról és nem imádásáról már korábban, a gyulafehérvári és váradi vitatkozások alatt is volt szó. Blandrata ezt tagadta. Dávid lelkében azonban ez a kérdés már csak azért is fölvetődött, mert a viták valósággal kihívták a kérdés felszínrehozását. Ugyanis az egység hívők azzal igyekeztek e vitákon elleneseiket zavarba hozni, hogy nem háromságot, hanem négységet imádnak és vallanak: ú. m. Istent, az Atyát, a Fiút és a Szentlelket. Ez a XVI. századi vitatkozások szerint nem háromság, hanem négység. Ezzel szemben nyilvánvalónak látszott, hogy az antitrinitáriusok álláspontja nem az egység hit, hanem a kettősség, mert bizonyos értelemben Krisztust ők is Istennek vallották. Mi sem természetesebb, mint az, hogy Dávid Ferencnek mindeneket megvizsgáló lelkében az a gondolat nem tűnt el nyom nélkül. Az ő világosság után szomjúhozó lelke olyan vallást akart a világnak adni, amely ne legyen megtámadható, zavarba ejtő, a helyes gondolkodás törvényeivel ellenkező. Az egység legyen valóságos egység és ne kettősség. Dávid Ferencnek az Isten teljes egységéről való tana, a Jézus nem imádása már 1572-ben határozott alakot nyert.

Nem volt könnyű dolog tisztázni a kérdéseket abban az időben, mikor minden igazságot a szentírással bizonyítottak s mikor még nem ismerték a bibliai irodalom keletkezését, a bibliai kritikát. Dávid Ferenc szelleme elég nagy volt arra, hogy a XVI. században bizonyos mértékig megbírálja a bibliát és ez tette lehetővé, hogy az Isten egysége zavartalan gondolatához eljutott. Eljutott pedig úgy, hogy álláspontja nem volt rideg észvallás, annál kevésbbé csak

kritika, hanem valósággal evangéliumi kereszténység, a Jézus igaz, tiszta vallása, amelynek kiindulási pontja a szív tiszta érzelme és az értelem döntő szerepe.

E munka igazolja azt is, hogy a Dávid Ferenc unitárizmusa semmi vonatkozásban sincsen a szombatossággal, amelynek ősatyját a keresztényi kedvesség minden alap nélkül Dávid Ferencben keresi.

Benczédi Pál.

Franz Davidis Supiata
SUA

Dávid Ferenc aláírása és pecsétje.